

Türkülerde kadın teması: Bilecik türküleri örneği

The theme of woman in folk songs: The case of Bilecik folk songs

Haluk Yücel¹

¹ Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye.

ÖZ

Bilecik, zengin tarihî ile kültüre ev sahipliği yapmış bir ilimizdir. Sözlü kültürü kadar müzik ve özellikle Türk halk müziği, yöre halkının ifade gücünü gün yüzüne çıkartmaktadır. Yaşamın her evresini müzikal duygularla işleyen yöre âşıklarının bu kültürün oluşumunda büyük etkisi vardır. Öyle ki Anadolu'nun her bölgesinde müzikal kimlik yöre halkının aynası konumundadır. Bu durum Bilecik ve çevresi için de geçerlidir. Sadece müzik olarak değerlendirilmeyecek kadar büyük bir kültür olan türkülerde giyimden kuşama, doğa olaylarından sevdaya, sevinçten hüzne kadar geçen her konu dile getirilmiştir. Çalışmada Bilecik türkülerinde kadınların türkülerde nasıl ifade edildiği, onların giyim kuşamlarından, onlara yöneltilen söylemlere değin pek çok konu çözümlenmeye çalışılmıştır. Böylelikle Bilecik türkülerine kadın kimliği bağlamında bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır.

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada veriler doküman analizi tekniği ile toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmesi yapılmıştır. Çalışmada Bilecik türkülerinin notalarına ulaşmak için kullanılan ana kaynak TRT Türk Halk Müziği arşividir. Bu doğrultuda 76 Bilecik türküsü içerisinde yer alan kadın temalı sözel unsurların incelemesi yapılmış ve Bilecik türkülerinde yer alan kadın isimleri, kadına yöneltilen söylemler, türkülerde geçen kadınlara özgü giyim kuşam ile kadın aksesuarları, kadın güzelliği, zarafeti gibi konuların olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bilecik, Bilecik türküleri, kadın ve türkü, halk bilimi, müzikoloji

ABSTRACT

Bilecik is a province that has hosted a rich history and culture. Music and especially Turkish folk music, as well as oral culture, reveals the expression power of the local people. Local minstrels, who process every stage of life with musical emotions, have a great influence on the formation of this culture. So much so that in every region of Anatolia, musical identity is the mirror of the local people. This situation is also valid for Bilecik and its surroundings. In folk songs, which are too big a culture to be considered only as music, every subject from clothing to clothing, from natural events to love, from joy to sadness has been expressed. In this study, it was tried to analyse how women are expressed in Bilecik folk songs, from their clothing to the discourses directed at them. Thus, it was tried to bring a perspective to Bilecik folk songs in the context of women's identity.

In this qualitative study, data were collected by document analysis technique and analysed by content analysis. The main source used to access the notes of Bilecik folk songs in the study is TRT Turkish Folk Music archive. In this direction, the women-themed verbal elements in 76 Bilecik folk songs were analysed and it was determined that there are subjects such as women's names, discourses directed towards women, women's clothing and women's accessories, women's beauty and elegance in Bilecik folk songs.

Keywords: Bilecik, Bilecik folk songs, women and folk songs, folklore, musicology

1. GİRİŞ

Bilecik; kuzeyde Sakarya, kuzeydoğuda Bursa, doğuda Bolu, güneydoğuda Eskişehir, güneyde Kütahya illeri ile komşu tarihî bir ildir. Antik Çağ'a uzanan geçmişinden günümüze kadar asırlar içerisinde Mısır, Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Makedonya, Bitinya Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimine geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli bir görev üstlenen bu kadim şehir Kurtuluş Savaşı sürecinde de önemli gelişmelere ev sahipliği yapmıştır. Bilecik, tarihi ve coğrafi özellikleri bakımından olduğu kadarıyla kültürel anlamda da oldukça zengin bir şehirdir. Bu zenginlik türkülerine de yansımıştır. Bilecik ve yöresinde pek çok türkü yakılmış ve dilden dile günümüze kadar ulaşmıştır.

Türküleri Yücel (2018), "Türk insanının her türlü duygusunu ifade eden ve millî kimliğinin müziksel yansımasıdır" (s. 372) olarak ifade etmektedir. Dizdaroğlu (1968) ise türkünün yazılı kaynaklarda terim olarak kullanılmasının 15. yüzyıla denk geldiğini belirtmektedir. Tekin'e (2012) göre "Anadolu insanı türküyü yaşamının bir parçası olarak yaşar ve üzüntüsünü, öfkesini, isyanını ve sevgisini türkülerle ifade eder. Kısacası Anadolu'da türküler oluşur, Anadolu türkülerle yaşar" (a. 159). Gümüş (2023), "Türkülerin kültürel aktarımında şunu vurgulamaktadır: Toplumun kültürel kodlarını gelenekten geleceğe taşıyan türküler aynı zamanda kültürün aktarıcılık görevini de üstlenmektedir. Toplumun tarih sahnesinde hayata karşı tavrını ve dinginliğini anlamak için türkülerine bakmak yeterlidir" (s. 342).

Bu minvalde Yücel (2012) ise şu şekilde aktarmaktadır:

Türk halk müziği, çok çeşitli müzik türleri ve beste biçimlerinin yanı sıra birçok yerel folklor oyununu ve yerel atasözlerini de içermektedir. Kültürel ve sosyolojik araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde Anadolu topraklarının neredeyse her karış toprağında kuşaktan kuşağa aktarılan ve günümüze kadar korunan büyük bir kültürel mirasa sahip olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu kültür aktarımı Anadolu insanının müzik algısını ve farkındalığını etkilemiş ve günümüze kadar pek çok farklı alan ve biçimde birçok müzik türünün oluşmasına yol açmıştır. Sevinçten üzüntüye; savaştan, ayrılığa sıra hasretinden isyana kadar her toplumsal alanda görülebilir (s. 1).

Türkü ve kadın olgusu Türk halk müziğinin vazgeçilmez toplumsal bir aynasıdır. Toplumun kadına gösterdiği değer yüksektir ve ailenin temel taşıyıcısı olan kadın, aşk ve sevdâ temalı her türküde kendine yer bulmaktadır. Türkülerde Anadolu insanının yaşamında en fazla değer verdiği duygulardan olan anne sevgisi gibi yar sevgisi de kadına verilen özenin bir sonucudur aslında. Bu durum sadece türkülerde yer almayıp yazılı veya sözel edebiyatımız için de böyledir. Kadın tiplerini arasında kadının her türlü fiziksel özelliği, çalışkanlığı ve zarafeti türkülerde yansıyan özelliklerinden sadece birkaçıdır. Kadın sosyal yaşamın içinde var oluş mücadelesini vermektedir. Şehir hayatında başka köy yaşamında başka zorlukları aşmaya çalışan kadın aynı zamanda bir anne, sevgili, eş, gelin, evlat gibi süreçleri de yaşamaktadır. Bu durumlar âşıkların sözlerine de yansımaktadır. Bir türküde sevgili olan kadın başka bir türküde gelin ya da nişanlı olarak ifade edilmektedir. Baba evinde ayrılan gelinin yeni evinde yaşadığı duygular da türkülerde yansımaktadır. Her durumda Kadın, türkülerde ana unsurdur demek yanlış olmaz. Bu duruma ilişkin düşüncelerini aktaran Gök Akyıldız (2020) "Aşk türkülerinde, hasret türkülerinde, ağıtlarda, düğünlerde, kınalarda, kadınlar; çalgı çalıcı, kına yapıcı, türkü ve mâni söyleyici olarak görülmektedir" (s. 180) şeklinde belirtmektedir.

Çalışmada Bilecik türkülerinde geçen kadın teması irdelenmiştir. Aynı zamanda problem sorusu "*Bilecik türkülerinde kadın teması nasıl yer almaktadır?*" olarak belirlenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; Bilecik türkülerinde geçen kadına dair sözel unsurları tespit etmektir. Yapılan değerlendirmelerde Bilecik türkülerinde kadınların türkülerde nasıl ifade edildiği, onların giyim kuşamlarından, onlara yöneltilen söylemlere değin pek çok konu başlıklar halinde ele alınmış ve örnek türkülerle çalışma desteklenmiştir. Bu çalışmada Bilecik'e ait TRT Repertuarında yer alan 76 türkünün sözlerinde geçen kadın isimleri, kadına dair benzetmeler ve söylemler, kadının çalışkanlığı, kadın kıyafetleri gibi konular incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma Bilecik türkülerinde yer alan kadına dair çok sayıda unsurun belirlenmesi ve örnek türkülerle desteklenmesi hasebiyle ileride yapılacak çalışmalara destek olması ve kültürel aktarıma katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Veriler doküman inceleme tekniği ile toplanmış, içerik analizi tekniği ile de çözümlenmesi yapılmıştır. Çözümlenmesi yapılmış olan veriler bulgular bölümünde aktarılmıştır.

2.1. Verilerin Toplaması

Bu araştırmada veriler doküman inceleme tekniği ile toplanmıştır. Doküman incelemesi "Araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi olarak da tanımlanmaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada ulaşılan ve kullanılan veriler Repertuvar Türküleri Külliyyatında (2024) yer alan TRT Türk Halk Müziği Arşivi ve TRT Müzik Dairesince hazırlanan Bilecik Türküleri CD'sinde yer alan eserlerdir.

2.2. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. "Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır" (Büyüköztürk vd., 2017, s. 259). Bu doğrultuda Bilecik'e ait 76 türkü sözel unsurları bakımından incelenmiş ve metinlerde geçen kadına dair kavramlar belirlenerek temalar altında gruplandırılmıştır. Elde edilen sekiz tema "Türkülerde Geçen Kadın İsimleri, Kadına Yöneltilen İfadeler, Kadın Kıyafetleri, Kadının Çalışkanlığı ve Hamaratlığı, Nişanlı, Gelin ve Eş Olarak Kadın, Kadına Yapılan Benzetimler, Kadının Fiziksel Özellikleri, Kadının Güzelliği ve Zarafeti" olarak belirlenmiş ve bulgular bölümünde ele alınmıştır. EK-1'de yer alan Tablo 1'de TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında yer alan ve çalışmada incelenen 76 Bilecik türküsünün listesi bulunmaktadır.

2.2. Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırmanın ULAKBİM TR Dizin 2020 ölçütlerine göre etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğunu beyan ederiz.

3. BULGULAR

3.1. Türkülerde Geçen Kadın İsimleri

Türk insanı, türkülerinde sevdiği ve âşık olduğu kadınların isimlerini sıklıkla kullanmaktadır. Aşığın sevdiğini dile getirmesi, âşık olduğu kadının özelliklerinden bahsetmesi oldukça yaygın bir durumdur. Bilecik türküleri incelendiğinde Emine, Zeynep, Nazife, Fatma, Hasibe, Şerife Hanım, Elif gibi kadın isimlerinin türkülerde yer aldığı görülmektedir.

Aşağıdaki örnek türkülerde kadın isimleri yer almaktadır.

Uzun Da Olur Ahlatlı'nın Çalısı (TRT Repertuvar No: 401)

Kanlı da çaylar akıp gider Enginan (Engin)
Gavur da macır vurdu da gitti Eminan (Emine)

Erikten Kestim Deynek (TRT Repertuvar No: 2037)

Erikten kestim deynek
Şalvarı benek benek (karagözlüm aman)
Gel beraber gezelim
İnce belli gül Zeynep (karagözlüm aman)

Hamama Giderken Kunduram Kaydı (TRT Repertuar No: 2942)

*Seni gidi gavur gızı Halime,
Bir daş düştü senin kibar beline.*

*Havaya bulut ağdı
Bursa'ya tolu yağdı
Adı güzel Nazife
Üç delikanlıya kaldı (ağlama Nazife'm)*

Hanemize Payton Geldi Dayandı (TRT Repertuar No: 2035)

*Kapumuzun ardı (da) demir sürgülü,
Siyah saçlar sırma ile örgülü,
Elif hanım anasından görgülü.*

Yol Üstüne Kura Da Koymuş Çıkrığı (TRT Repertuar No: 2366)

*Hüdayda Şerif Hanım hüdayda vay vay,
Beş yüz lira yedirdin bir ayda vay vay.*

Sürmeli'nin Ortasında Dibeği (TRT Repertuar No: 2964)

*Ufak ufak Sürmeli'min daşları,
Hilal gibi Fatmanım'ın gaşları,
Bir omuzdan bir omuza saçları,
Aman da Fatma kırdın benim belimi,
Güzel Ayşe'm görsün benim halimi.*

Tiren Gelir Hoş Gelir (TRT Repertuar No:3689)

*Tiren gelir hoş gelir,
Beyaz mendil boş gelir,
Hasibe'min yanağı,
Gözlerime hoş gelir.*

3.2. Kadına Yöneltilen İfadeler

Bilecik türküleri incelendiğinde kadına yönelik çok fazla söylem ve ifadenin türkülerde yer aldığı görülmektedir. Âşıklar besteledikleri türkülerde sevdiklerine iltifat edercesine övgüler düzmekten geri kalmamışlardır. Kadının güzelliği, endamı ile ilgili benzetmeleri türkülerde görmektediriz. Türkülerin genelinde edalım, nazlı yârim, cicim, gâvur gızı gibi kelimelerle kadınlara yönelik sözler yer almaktadır. Türkülerde kadınların işveli, cilveli, edalı, nazlı oldukları sıklıkla dile getirilmektedir.

Aşağıdaki Bilecik türkülerinde kadına yöneltilen ifadeler şu şekildedir:

Merdivenden İnerken (TRT Repertuar No: 12)

*Kaçalım zülf-i siyahım (yar aman aman)
Gerdanda benler siyahım (yay beyim edalım yar aman)*

Gitti gelirim diye (TRT Repertuvar No: 108)

*İndim derelerine
Bilmem nerelerine
Yârim yüzük yollamış
Gınalı ellerime*

Gider İken Çevirdiler Yolumdan (TRT Repertuvar No: 167)

*Gider iken çevirdiler yolumdan,
Ayırdılar beni nazlı yârimden,
Kim ayrılmış ben ayrilem yârimden.*

Evlerinin Önü Dumanlı Dayler (TRT Repertuvar No: 1307)

*Gar beyaz ellerine gara gına vurmuş al deyor beni,
Geyinmiş guşanmış a cicim sar deyor beni.*

Hamama Giderken Kunduram Kaydı (TRT Repertuvar No: 2942)

*Seni gidi gâvur gızı Halime,
Bir daş düştü senin kibar beline.*

3.3. Kadın Kıyafetleri

Kadınların günlük hayatta kullandıkları giyim kuşamları türkülerde yansıyan sözel unsurlardandır. Evde ya da köy hayatının çalışma alanında kadının kullandığı kıyafetler türkülerde işlenmektedir. Bilecik türkülerinde kadın kıyafetleri ve giyim kuşamlarından çevre, şal, yazma ve benzeri aksesuarlar yalın bir dille türkülerde yer bulmaktadır.

Gitti gelirim diye (TRT Repertuvar No: 108) isimli türküde bir çeşit başörtüsü olarak isimlendirilen çevre kullanılmaktadır.

*Gitti gelirim diye,
Yolu bilirim diye,
Aldı benden çevreyi,
Seni alırım diye.*

Gız Pınar Başında Yatmış Uyumuş (TRT Repertuvar No: 220)

*Elmalar yolladım,
Çevreler salladım,
Eğlensin diye (aman aman),
Sallensin diye.*

"Şalvar" Farsça kökenli bir kıyafettir (Akalin, 2011, s. 2200). Zeybek (2015) Şalvar hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:

Şalvar sadece kadınların kullandığı bir kıyafet olmayıp bazı model değişiklikleriyle erkeklerin de kullandığı bir kıyafet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilhassa köy hayatında kullanımı çok daha yaygın olan şalvarın rahat ve geniş bir kıyafet olması ve köyde çalışmaya elverişli olması bakımından çok fazla yörede kullanılmaktadır (s. 122-123).

Öte Yaka Urgan Burgan (TRT Repertuvar No: 1990)

*Topukta şalvar aman,
Elinde gül var aman,
Gelirse al gel aman.*

Erikten Kestim Deynek (TRT Repertuvar No: 2037)

*Erikten kestim deynek
Şalvarı benek benek (karagözlüm aman)
Gel beraber gezelim
İnce belli gül Zeynep (karagözlüm aman)*

"Yazma" üzerinde çiçek motiflerinin sıklıkla desen aldığı bir başörtüsüdür. Bazı yerlerde yemeni olarak da bilinen yazmalar kadının tesettür olarak kullandığı kıyafetlerindendir. Yazma renk renk olabileceği gibi düz tek beyaz renkten de olabilir. Yazmalar âşıkların türkülerine de yansımaktadır.

Bir İncecik Duman Da Tüter (TRT Repertuvar No: 1768)

*Yeşil olur aman odasının aman aman boyası,
Mercanlıdır aman aman yazmasının algın yârim oyası,
N'ettim sana aman bir Mevla'dan aman aman bulası.*

Aşağıdan Gelen Mangal Kömürü (TRT Repertuvar No: 1803)

*Geliver yârim geliver kaba minder üstüne,
Mavili yazma al kadifen üstüne.*

Hanemize Payton Geldi Dayandı (TRT Repertuvar No: 2035)

*Hanemize payton geldi dayandı,
Setre de pantol al kanlara boyandı,
Elif hanım uykulardan uyandı.*

Ben Yâre Yolladım Bir Elmas Kutu (TRT Repertuvar No: 1340)

*Gideyim gideyim görünmeyeyim (aman aman ey)
Şalım başıma bürünmeyeyim
Ellerden gördükçe yerinmeyeyim (aman aman ey)*

3.4. Kadının Çalışkanlığı ve Hamaratlığı

Kadınlar çalışkanlıkları ve hamaratlıklarıyla toplum içinde dikkat çekmektedir. Hele köy yaşamında kadının iş yükü şehirde yaşayan kadınlara oranla daha fazladır. Kadın; evde çocuklara bakan, evdeki yaşlılarla ilgilenen, ev işlerinin yanı sıra tarla, bağ, bahçe ve hayvanlarla uğraşan neredeyse uykusunun dışında hep aktif olarak yaşayan kişidir. Ev işlerinde temiz ve çalışkan oluşu gibi güzel yemek yapıyor olması da zaman zaman âşıkların dilinden türkülere yansımaktadır.

Aşağıdan Gelen (TRT Repertuvar No: 1305)

*Aşağıdan gelen (de) hanım oynasın
Keklik kebabını (da) yiyen doymasın
Beni yardan ayıranlar onmasın*

3.5. Nişanlı, Gelin ve Eş Olarak Kadın

Kadın, baba evinde kız çocuğu, evlenip gitti yerde eş, yeni yaşamında gelin gibi pek çok özelliği beraber yaşamaktadır. Kaynanasının yanında gelin olan kadının çocuğunun yanında anne olması her zaman farklı bir görev ve sorumluluklarını yaşamasına sebep olur. Bilecik türkülerinde kadının gelin olma durumu pek çok türküde yer almaktadır.

Goca Kapının Güllabı Ağır (TRT Repertuar No: 121)

*A başı devletli gelin,
Düğünü şenlikli gelin,
Pilavı lezzetli gelin.*

Gökyüzünde Kartal Uçar (TRT Repertuar No: 2939)

*Gökyüzünde kartal uçar,
Kanadından arpa saçar,
Ağ gelinin duvağını,
(Ayşe'nin duvağını)*

Yukarıdaki örneklerle birlikte nişanlılık durumu da türkülerde yer almaktadır.

Gitti gelirim diye (TRT Repertuar No: 108)

*Altın desti bu muydu ?
İçi dolu su muydu?
Kendirli'nin içinde,
Nişanlı kız bu muydu?
Mehmet açar nenni nenni.*

3.6. Kadına Yapılan Benzetimler

Türküler sözel unsurları bakımından incelendiğinde âşıkların sevgililerine zaman zaman çeşitli benzetmeler yaparak seslendiği gözlemlenmektedir. Sevgilinin gözlerinin siyah olması aşığın dilinden karagözüm benzetmesine vesile olmaktadır. Bazı türkülerde kadının boyunun uzunluğu sevgilide kuğu benzetmesine ilham olurken bazen de kadının güzelliği aşığın yaktığı türküde keklük bakışım olarak yer alabilmektedir.

Bilecik türkülerinde sıklıkla kadın için benzetmelere başvurulmuştur. Aşağıdaki ilk örnekte âşık; sevdiği kadın için mücevher topu benzetmesi yapmaktadır.

Ben Yâre Yolladım Bir Elmas Kutu (TRT Repertuar No: 1340)

*Ben yâre yolladım bir elmas kutu,
Kutunun içinde on türlü koku,
Yârimi sorarsan cevahir topu.*

Erikten Kestim Deynek (TRT Repertuar No: 2037)

*Erikten kestim deynek,
Şalvarı benek benek (karagözlüm aman),
Gel beraber gezelim,
İnce belli gül Zeynep (karagözlüm aman).*

Bir başka türkü de kadın için keklük yüzlü benzetmesi yapılmaktadır.

Dabancam Karadağlı (TRT Repertuvar No: 1989)

*Elleri kolları kınalı,
Geliyor keklük simalı.*

Mavili Mavili Mor Çiçek (TRT Repertuvar No: 4617)

*Gökten zembil iniyor,
Frıl fırıl dönüyor,
Ateş misin be yârim.
Seni gören yanıyor.*

3.7. Kadının Fiziksel Özellikleri

Bu araştırmada türkülerde kadının fiziksel özelliklerinin sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Kadın gerek çalışkanlığı ve hamaratlığıyla gerekse güzelliğiyle çoğu zaman aşığı ilham vermiştir. Türkülerde kadının yüz hatlarının güzelliği, saçının rengi ve teninin güzelliği sözel unsurlara yansımıştır. Üstelik bu durum sadece Bilecik türkülerine özgü değildir. Ülkemizde bulunun tüm yöre türkülerinde aşk ve seveda temalı, kadının fiziksel özelliğini dile getiren söylem dolu türküler de bulunmaktadır. Kadın, Âşıklar için sevgilinin her özelliğine dikkat edilen ve övgü dolu sözcüklerle yüceltilen iltifat kaynağıdır.

Genel olarak kadının beyaz tenli, ak gerdanı, sürmeli gözlü, edalı oluşu gibi özellikleri türkü sözlerinde ifade edilmiştir.

Gider İken Çevirdiler Yolumdan (TRT Repertuvar No: 167)

*Yoğurdum var al yeşilli çanakta,
Benleri var ak gerdanda yanakta,
Benim yarım şu karşiki konakta.*

Merdivenden İnerken (TRT Repertuvar No: 12)

*Kaçalım zülf-i siyahım (yar aman aman)
Gerdanda benler siyahım (yay beyim edalım yar aman)*

Bir İncecik Duman Da Tüter (TRT Repertuvar No: 1768)

*Gınalıdır aman aman on parmağı algın yârim gınalı,
Alamadım aman aman dertli de başım algın yârim belalı.
ALGIN: Zayıf, cılız*

Altın Nalın Giymiş Sağ Ayağına (TRT Repertuvar No: 2898)

*Altın nalın giymiş sağ ayağına,
Kırmızı gül bitmiş sol yanağında,
Tazece açılmış guşluk çağında.*

3.8. Kadının Güzelliği ve Zarafeti

Bilecik türkülerinde kadının güzelliğine zaman zaman benzetmeler yapılarak özellikleri dile getirmiştir. Beyaz tenli oluşlarına gar beyaz eller şeklinde benzetmeler yapılmaktadır.

Evlerinin Önü Dumanlı Dayler (TRT Repertuvar No: 1307)

*Gar beyaz ellerine gara gına vurmuş al deyor beni,
Geyinmiş guşanmış a cicim sar deyor beni.*

Gız Pınar Başında Yatmış Uyumuş (TRT Repertuvar No: 220)

*Gız pınar başında yatmış uyumuş (aman aman)
Ela gözlerini uyku bürümüş (vay aman gaflet bürümüş)
Herkes sevdiğini almış yürümüş (aman aman)*

Giydiği kıyafetlerin kadına her durumda çok yakıştığını "güzele her şey yaraşır" cümlesiyle ifade etmektedir âşık.

Elmayı Nazik Soyarlar (TRT Repertuvar No: 997)

*Elmanın bir yanı yeşil,
Bakmaya gözler kamaşır,
Serhoşum dilim dolaşır,
Güzele her şey yaraşır.*

Söğüt'ün Erenleri (TRT Repertuvar No: 825)

*Söğüt'ün erenleri
Çevirin gidenleri
Ah ne güzel baş bağılıyor
Söğüt'ün güzelleri*

Kadının kaşlarını hilale benzetmenin yanı sıra kadının saçlarının uzunluğunu şöyle ifade etmektedir âşık:

Sürmeli'nin Ortasında Dibeği (TRT Repertuvar No: 2964)

*Ufak ufak Sürmeli'min daşları,
Hilal gibi Fatmanım'ın gaşları,
Bir omuzdan bir omuza saçları,
Aman da Fatma kırdın benim belimi,
Güzel Ayşe'm görsün benim halimi.*

Tiren Gelir Hoş Gelir (TRT Repertuvar No:3689)

*Tiren gelir yel gibi
Sular akar sel gibi
Hasibe'min yanağı
Taze açmış gül gibi*

4. SONUÇ

Bilecik'e ait 76 türkü sözel unsurları bakımından incelenmiş ve metinlerde geçen kadına dair kavramlar belirlenmiştir. Kadına yönelik söylemler bir araya getirildiğinde "Türkülerde Geçen Kadın İsimleri", "Kadına Yöneltilen İfadeler", "Kadın Kıyafetleri", "Kadının Çalışkanlığı ve Hamaratlığı", "Nişanlı, Gelin ve Eş Olarak Kadın", "Kadına Yapılan Benzetimler", "Kadının Fiziksel Özellikleri", "Kadının Güzelliği ve Zarafeti" kodlu başlıklar elde edilmiştir.

Türkülerde Geçen Kadın İsimlerine genel olarak bakıldığında Emine, Zeynep, Nazife, Fatma, Hasibe, Şerife Hanım, Elif gibi kadın isimlerinin türkülerde yer aldığı tespit edilmiştir. Kadına Yöneltilen İfadelere bakıldığında edalim, nazlı yârim, cicim, gâvur gızı, işveli, cilveli, edalı, nazlı gibi ifadeler sıklıkla dile getirilmektedir. Aşığın sevdiğini dile getirmesi, âşık olduğu kadının özelliklerinden bahsetmesi oldukça yaygın bir durumdur. Bilecik türkülerinde kadın kıyafetleri ve giyim kuşamlarından çevre, şal, yazma ve benzeri aksesuarlar yalın bir dille türkülerde yer bulmaktadır. Kadınlar çalışkanlıkları ve hamaratlıklarıyla da toplum içinde dikkat çekmektedir.

Farklı kimliklerle karşımıza çıkan kadın Bilecik türkülerinde de sıklıkla yer almaktadır. Kadın, baba evinde kız çocuğu, evlenip gitti yerde eş, yeni yaşamında gelin gibi pek çok özelliği beraber yaşamaktadır. Bilecik türkülerinde kadının gelin olma durumu pek çok türküde yer almaktadır. Kadına yapılan benzetimler açısından ele alındığında sevgilinin gözlerinin siyah olması aşkın dilinden karagözüm benzetmesine vesile olmaktadır. Âşıkların sevgililerine zaman zaman çeşitli benzetmeler yaparak seslendiği gözlemlenmektedir. Türkülerde kadının fiziksel özelliklerine ilişkin yüz hatlarının güzelliği, saçının rengi ve teninin güzelliği sözel unsurlara yansımıştır. Genel olarak kadının beyaz tenli, ak gerdanı, sürmeli gözlü, edalı oluşu gibi özellikleri türkü sözlerinde ifade edilmiştir.

Bu çalışmada Bilecik türküleri ele alınmıştır. Kadın teması Türkiye'nin birçok il ve bölgesinde çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Gök Akyıldız (2020) Teke yöresi türkülerinde kadın isimli çalışmasında bölgede kadına verilen değeri çeşitli değişkenler açısından ortaya koymuştur. Hitap ve İfade şekilleri, giyim ve aksesuar ve kadına yönelik benzetmeler, bu araştırma ile benzerlik gösteren başlıklardandır (s. 190-11). Bayburtlu ve Ulusoy Yılmaz (2022) Erzurum türkülerinde kadın, Yazıcı (2019) Muğla türkülerinde kadın imajı, Uğur Çerikan (2018) Denizli türkü metinlerinde kadın kimliği ve İstanbullu (2014) Kültür ve müzik eğitimi ögesi olan türkülerde kadın temasının analizi isimli çalışması yapılan çalışmalardan bazılarıdır. Tüm bu araştırmalar Bilecik yöresinde olduğu gibi kendi il ve yörelerinde kadına verilen değeri ortaya koymaya çalışmaktadır.

Elde edilen sonuçlar ışığında Bilecik türkülerinde kadının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. İncelenen pek çok türküde âşıklar kadınlara sevgi dolu seslenişlerde bulunmuşlar ve sevdaları kadın üzerinden hareketle melodilere dökülmüştür.

Etik kurul onayı

Yapılan bu çalışmanın yöntem ve içeriğine bağlı olarak etik kurul onayı gerektiren bir veri toplama işlemine ihtiyaç olmadığına karar verilmiştir.

Yazarlık katkısı

Çalışmanın tasarımı ve konsepti: HY; verilerin toplanması: HY; sonuçların analizi ve yorumlanması: HY; çalışmanın yazımı: HY. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirmiş ve makalenin son halini onaylamıştır.

Finansman kaynağı

Yazarlar, çalışmanın herhangi bir finansman almadığını beyan etmektedir.

Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Ethical approval

It has been decided that a data collection process requiring ethical committee approval is not necessary based on the methodology and content of this study.

Author contribution

Study conception and design: HY; data collection: HY; analysis and interpretation of results: HY; draft manuscript preparation: HY. All authors reviewed the results and approved the final version of the article.

Source of funding

The authors declare the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

KAYNAKLAR

- Akalın, Ş. H. (2011). *TDK Türkçe sözlük* (11. bs.) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Bayburtlu, A. S. ve Ulusoy Yılmaz, D. (2022). Erzurum türkülerinde kadın. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1139-1155.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Dizdaroğlu, H. (1968). Halk şiirinde Türkler. *Türk Dili ve Edebiyatı Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207, 186-293.
- Gök Akyıldız, S. (2020). Teke yöresi türkülerinde kadın. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(104), 179-192.

- Gümüş, Ş. (2023). Kültürden türkülere yansıyanlar: Bitlis türkülerinde kadın. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10, 341-354.
- İstanbulu, S. (2014). *Kültür ve müzik eğitimi ögesi olan türkülerde kadın temasının analizi* (Tez No.383618) [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.
- Repertuvar Türküleri Külliyyatı. (2024). Repertükül. 8 Mart 2024 <https://www.repertukul.com> adresinden erişildi.
- Tekin, H. S. (2012). Popüler kültür ve türkülerimiz. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 5(9), 153-178.
- Uğur Çerikan, F. (2018). Denizli türkü metinlerinde kadın kimliği. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(26), 544-5860.
- Yazıcı, T. (2019). Muğla türkülerinde kadın imajı. *Avrasya Çalışmaları Dergisi*, 10, 1-9.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, H. (2012). Âşık musikisi ve beste formları üzerine bir inceleme. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler*, 32, 1-16.
- Yücel, H. (2018). Amasya türkülerinin söz ve müzik unsurları bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(22), 372-386.
- Zeybek, Ş. (2015). Ege türkülerinde giyim- kuşam ve tesettür. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 119-138.

EK-1

Tablo 1

Araştırma kapsamında incelenen Bilecik Türkülerinin Listesi

Türkünün Adı	Makam Dizisi	Usulü	TRT Repertuvar No
Merdivenden İnerken	Gülizar	9/8	12
Gitti Gelirim Diye	Segâh	9/8	108
Goca Kapının Güllabı Ağır	Hüseyni	9/8	121
Gider İken Çevirdiler Yolumdan	Uşşak	9/8	167
Gız Pınar Başında Yatmış Uyumuş	Hüseyni	9/8	220
Kekliği Vurdum Daşta	Nikriz	9/8	369
Uzun Da Olur Ahlatlı'nın Çalısı	Hüseyni + Hicaz	4/4	401
Elmanın Bir Yanı Pembe	Gülizar	9/8	751
Şu Söğüt'te Bir Kuş Var	Nikriz	2/4	802
Söğüt'ün Erenleri	Eviç	9/4	825
Elmayı Nazik Soyarlar	Segâh	9/8	997
Et Koydum Tencireye	Mahur	9/4	1022
Güzel Adın İsmail	Mahur + Hicazkâr	4/4+2/4	1083
Aşağıdan Gelen De Hanım Oynasın	Gülizar	9/8	1305
Evlerinin Önü Dumanlı Dayler	Uşşak	9/8	1307
Ben Yâre Yolladım	Eviç	9/8	1340
Şu Lefke'nin Üstünü Duman Bürüdü	Gülizar	9/8	1500
Kralın Kızı	Hicaz	4/4	1717
Bir İncecik Duman Tüter	Eviç	9/4	1768
Aşağıdan Gelen Mangal Kömürü	Mahur	9/8	1803
Dabancam Karadağlı	Uşşak	4/4	1989

Türkünün Adı	Makam Dizisi	Usulü	TRT Repertuvar No
Öte Yaka Urgan Burgan	Gülizar	9/8	1990
Hanların Önüne Hasır Yayıldı	Hicaz	9/8	1991
Havaya Bulut Ağdı	Gülizar	9/8	2025
Hanemize Payton Geldi Dayandı	Segâh	4/4	2035
Erikten Kestim Deynek	Buselik + Uşşak	4/4	2037
Payton Geldi Meyhaneye Dayandı	Eviç	4/4	2210
Yol Üstüne Kura Da Koymuş Çıkrığı	Hicaz	4/4	2366
Yel Eser Kum Savrulur	Gülizar	4/4	2763
Altın Nalın Giymiş Sağ Ayağına	Segâh	4/4	2898
Armut Dalda Dik Durur	Hicaz	4/4	2899
Evlerinin Önü Nane	Hicaz	7/4	2932
Gökyüzünde Kartal Uçar	Hüseyini	9/8	2939
Hamama Giderken Kunduram Kaydı	Karcıgar	4/4	2942
Kaynar Kazan Taşmaz Mı	Hüseyini	9/8	2951
Memed'im Memed'im Otur Dizime	Hüseyini	9/8	2954
Sürmeli'nin Ortasında Dibeği	Segâh	4/4	2964
Şu Bursa'nın Kestanesi	Gülizar	9/8	2965
Pervaneler Şema Yanar	Buselik	4/4	3016
Yüce Dağ Başında Bir Ulu Çınar	Hüseyini	4/4	3020
Aşağıdan Gelen Hanım Oynasın	Mahur	9/8	3088
Aralıktan Candarmalar Bakıyor	Segâh	9/8	3112
Dabancam Karadağlı	Uşşak	4/4	3113
Hastanenin Önüne Diktiler Çamı	Hüseyini	2/4	3114
Muttalıb'ın Bayırı	Segâh	4/4	3115
İndim Yârin Bahçesine	Hüseyini	7/2 + 4/4	3664
Tiren Gelir Hoş Gelir	Gülizar	4/4+6/4+7/4+5/4	3689
Biz Üç Kardeş İdik Bindiydik Ata	Çargâh + Bayati Şiraz	4/4+5/4	4180
Edirne'den Geldim Geçtim	Karcıgar+ Mahur	9/8	4233
Tilki Girdi Kümese	Uşşak	2/4	4234
İndim Derelerine	Uşşak	9/8	4235
Haydi Yallah Oyununa Maşallah	Eviç	9/4	4236
Ayleme Gelin Ayleme	Segâh	9/8	4237
Merdinden Gel Merdinden	Hüseyini	4/4	4399
Bir İncecik Yolum Gider Yemene	Hüseyini	7/8+9/8+5/8	4401
Karaserin Ortasında	Hüseyini	4/4+6/4	4403
Ufak Altının Dizisi	Uşşak	9/8	4421
İnip Gelir Göldağının Dumanı	Segâh	4/4	4422
Yüksek Minareden Atdım Kendimi	Uşşak	9/8	4429

Türkünün Adı	Makam Dizisi	Usulü	TRT Repertuvar No
Engürü'den Çıktım Yayan	Muhayyerkürdi	4/4	4430
Benim Yüküm Alıç Değil Elma'dır	Muhalif	9/8	4431
Bülbül Yuvan Yıkıldı Mı	Uşşak	3/4	4432
Çambaşına Çıra Koydum Yanmadı	Uşşak	6/4+4/4	4433
Mezarımı Derin Kazın Dar Olsun	Eviç	12/8+15/8	4434
Annem Benim Sandığımı Açmasın	Hüseyni	4/4	4435
Evlerinin Önü Çınar Ağacı	Hicaz	4/4	4436
Dereli De Köyünün Altından Gece Mi Geçtin	Hüseyni	4/4	4437
Keten Gömlek En Olur	Hüseyni + Hicaz	4/4	4463
Elli De Değil Altmış Değil Yüz Değil	Hicaz	9/8	4525
Yar Oturmuş Dağ Başına	Karcığar	18/8	4526
İmanım Bandırma	Hicaz	7/8	4527
Mavili Mavili Mor Çiçek	Hicaz	4/4	4617
Koca Kayanın Yeşil Olur Pardısı	Gülizar	9/8	4789
Arzu'm Gelir Samru'dan	Gülizar	4/4	4829
Merdivanın Başları	Hicaz	2/4	4881
Şemsiyemin Ucu Baston	Uşşak	9/8	4916

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Bilecik is a historical province neighboring Sakarya to the north, Bursa to the northeast, Bolu to the east, Eskişehir to the southeast, and Kütahya to the south. It has been under the rule of Egypt, Hittite, Phrygian, Phrygian, Cimmerian, Lydian, Persian, Macedonian, Bithynian Kingdom, Roman Empire, Byzantine Empire and Ottoman Empire. This ancient city, which played an important role in the establishment of the Ottoman Empire, also hosted important developments during the War of Independence. Bilecik is a very rich city in terms of cultural as well as historical and geographical features. This richness is also reflected in folk songs. Many folk songs, in which every emotion about life is embroidered, have been burned in Bilecik and its region and have reached our day from language to language.

"Folk songs are all melodies that express the enthusiasm, joy, sorrow, sadness, reproach and many other emotions of Turkish people and describe the physical and human characteristics of the region in which they live. In terms of their subject matter, folk songs are a musical mirror of the national identity characteristics of Turkish society. Since they are the living memory of a society, folk songs are one of the most important historical and socio-cultural riches of the region where they originate" (Yücel, 2018, p. 372).

According to Tekin, Anatolian people experience folk songs as a part of their lives and express their sadness, anger, rebellion and love through folk songs. In short, folk songs are formed in Anatolia and Anatolia lives with folk songs (2012, p. 159). Gümüş emphasizes the following in the cultural transmission of folk songs; Folk songs, which carry the cultural codes of the society from tradition to the future, also undertake the task of transmitting culture. It is enough to look at folk songs to understand the attitude and serenity of the society towards life on the stage of history (2023, p. 342). In this respect, Yücel argues that Turkish folk music includes a wide variety of musical genres and composition forms, as well as many local folklore dances and local proverbs. When the results of cultural and sociological research are evaluated, it is an indisputable fact that Anatolian lands have a great cultural heritage that has been passed down from generation to generation and preserved until today. This cultural transfer has affected the music perception and awareness of Anatolian people and has led to the formation of many music genres in many different fields and forms. It can be seen in every social field from joy to sadness, from war to separation, from homesickness to rebellion (2012, p. 1).

In this study titled "The Theme of Women in Bilecik Folk Songs", the theme of women in Bilecik folk songs in general and Bilecik folk songs in particular are included.

2. Method

The aim of the research is to examine how the theme of women is expressed in Bilecik folk songs. In the evaluations made, many issues such as how women are expressed in Bilecik folk songs, from their clothing to the discourses directed towards them, were discussed in headings and the study was supported with sample folk songs. In this research, topics such as women's names, analogies and discourses about women, women's hard work, women's clothing, etc. in the lyrics of 76 folk songs in the TRT Repertoire of Bilecik were analyzed.

This article is a descriptive study and was prepared to analyze the verbal elements of women in Bilecik folk songs. Content analysis technique was used in the findings section of the research. In this research, data were collected by document analysis technique. "It is also defined as the examination of written materials containing information about the phenomenon or phenomena targeted for research" (Yıldırım & Şimşek, 2013). The data accessed and used in the research are TRT Turkish Folk Music Archive, Bilecik Folk Songs CD prepared by TRT Music Department.

3. Findings, Discussion and Results

In this study, Bilecik folk songs in the TRT Turkish Folk Music Archive were analyzed in terms of their verbal elements. In the analysis of 76 Bilecik folk songs, not the musical structures of the folk songs, but the characteristics of the women mentioned in the texts were emphasized. Bilecik and its surroundings have an important place in our country in terms of Turkish folk music. For this reason, folk songs that have been sung for centuries have been recorded by compilers with great effort. Thus, these works have reached the present day without being forgotten.

Women play an important role in Bilecik folk songs. In many of the folk songs analyzed, minstrels made loving appeals to women and their love was poured into melodies based on women. While women's names are included in the folk songs, on the other hand, the beauty and elegance of women are complimented through similes. The woman's dress and clothing as well as her craftsmanship have also found a place in folk songs.

"The woman is seen as the cornerstone of the family, which is considered the most sacred unit of our society. As in all areas of social life, women have an important place in folk songs. In love folk songs, longing folk songs, laments, weddings and henna songs, women are seen as instrument players, henna makers, folk song and mâni singers. Folk songs, which are the common product of the people, are among the most beautiful examples of oral literature that is passed down from generation to generation" (Gök Akyıldız, 2020, p. 180).